

І.В. Руденко, канд. екон. наук, доц. (*ХТЕК КНТЕУ, Харків*)

А.В. Непран, канд. екон. наук, доц. (*ХТЕК КНТЕУ, Харків*)

КРЕДИТНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ НЕФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ: ДИСБАЛАНСИ ТА ОБМЕЖЕННЯ

Забезпечення стабільності соціального та економічного розвитку у післякризовий період, вихід економіки України на новий рівень конкурентоспроможності значною мірою обумовлений доступним і повноцінним фінансуванням реального сектору економіки. Обмеження доступу до міжнародних ринків фінансового капіталу актуалізує питання про ресурси поживлення інвестиційної та господарської діяльності нефінансового сектору. Послаблення національної валюти, відносна стабільність процентних ставок за кредитами обумовлює зростання попиту на кредитні ресурси як для фінансування інвестиційної діяльності, так і для поповнення оборотних коштів підприємств.

Особливістю формування кредитних ресурсів банківської системи України є висока залежність від кредитів нерезидентів. Зокрема, у 2015 р. обсяг кредитів, наданих нерезидентами банківській системі країни, склав 207,8 млрд грн, що становило 21,1% від загальної їх обсягу. В останні роки спостерігається стійка динаміка зниження доступності ресурсів на світових фінансових ринках, що призвело до зменшення ролі нерезидентів у формування кредитних запозичень галузей вітчизняної економіки. На початок 2020 р. заборгованість за кредитами нерезидентів вітчизняної фінансово-кредитної системи скоротилася до 98,1 млрд грн. З одного боку, це сприяє зниженню залежності внутрішнього кредитного ринку від впливу зовнішніх факторів, з іншого – обмежує кредитні ресурси банківської системи країни.

Розмір кредитів і позик нефінансового сектора України склав на кінець 2019 р. 972,9 млрд грн, збільшившись за 10 років лише в 1,3 рази. Кредити нефінансового сектору у 2019 р. становили 21,6% від виробленого ВВП. На першій хвилі економічного зростання 2010-2014 рр. частка кредитів сягала до 70%, зокрема у 2010 р. – 67,9%. Далі в період економічної рецесії відношення кредитів до ВВП стрімко скорочувалася, досягнувши у 2016 р. 41,9%. Незважаючи на зростання обсягів виробництва, попит на кредитні ресурси уповільнився.

Важливою характеристикою зростання кредитних ресурсів нефінансових корпорацій становило їх уповільнене їх зростання порівняно із збільшенням масштабів бізнесу (табл. 1).

**Таблиця 1 – Кредитні запозичення і боргове навантаження
нефінансових корпорацій за 2013-2018 рр.**

Показники	Рік					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Кредити, надані нефінансовим корпораціям, млн грн	691,9	778,8	787,8	822,1	829,9	859,7
Боргове навантаження, днів обороту	62,9	68,2	55,8	47,9	39,1	34,0

Джерело: сформовано авторами на даними [1].

Зокрема, за 2013-2018 рр. обсяг кредитних ресурсів збільшився в 1,2 рази, а обсяг реалізованої продукції – в 2,3 рази. В результаті боргове навантаження нефінансових корпорацій скоротилося з 62,9 днів до 34,0 днів. За видами економічної діяльності боргове навантаження, а також динаміка кредитних ресурсів має суттєві відмінності. Порівняння темпів зростання кредитних вкладень та розмірів боргового навантаження дозволяє зробити ряд висновків.

Найбільш уповільнено зростають обсяги кредитних вкладень підприємств переробної промисловості та сільського господарства. Зокрема, за 2014-2020 рр. обсяг кредитів, наданих підприємствам переробної промисловості, скоротився на 4,4%. Кредитні вкладення підприємств сільського господарства зросли на 3,1%. На дані галузі припадало 31,3% від усіх кредитних вкладень нефінансових корпорацій. Підприємства цих галузей характеризуються високим борговим навантаженням.

Низький рівень кредитного ризику та невисоке боргове навантаження підприємств торгівлі призвело до того, на дану галузь припадає найбільша частка кредитних вкладень нефінансових корпорацій. Зокрема, у 2019 р. частка кредитів, наданих підприємствам торгівлі, склала 40% від їх загального обсягу. Звісно, що кредитні організації використовують значно більший перелік показників, що впливає на рівень кредитування підприємств.

Уповільнення кредитування нефінансових корпорацій у значній мірі обумовлено високими процентними ставками (табл. 2).

Головною причиною уповільнення кредитування нефінансових корпорацій є порівняно низька дохідність для банків даних операцій. Найвищу прибутковість банкам забезпечує кредитування населення. Одним із факторів, що стримує кредитування нефінансового сектору, є висока дохідність емісії ОВДП. Значні обсяги емісії ОВДП та високі процентні ставки не стимулюють банки до кредитування підприємств реального сектору економіки. Крім того, значні обсяги емісії ОВДП

**Таблиця 2 – Процентні ставки за кредитами¹, наданими
нефінансовим корпораціям, за секторами економіки
і дохідність емісії облігацій внутрішньої державної позики на
первинному ринку, %**

Роки ²	Всього	В тому числі			Дохідність розміщення облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку
		Сектор загальнодержавного управління	Нефінансові корпорації	Домашні госп-ва	
2016	17,2	15,3	15,0	31,5	9,16
2017	17,5	17,6	15,5	35,3	10,47
2018	21,7	19,2	21,4	32,6	17,79
2019	18,6	19,5	14,8	37,5	18,96

¹ Короткострокові кредити до 1 року у національній валюті

² На кінець року

обмежують фінансові ресурси, які могли б бути використані для кредитування підприємств реального сектору. Зокрема, за 2017-2019 рр. обсяг емісії ОВДП становив 255,8 млрд грн.

Проведений аналіз свідчить, що, по-перше, ресурси внутрішнього кредитного ринку формуються переважно за рахунок вітчизняної банківської системи. При цьому роль міжнародного ринку капіталів має стійку тенденцію до зниження. По-друге, відновлення економічного зростання не супроводжується активізацією кредитування підприємств нефінансового сектору. Спостерігається уповільнення кредитування та зменшення боргового навантаження підприємств. Як наслідок, підприємства мають обмежені фінансові ресурси щодо здійснення інвестиційної та господарської діяльності. По-третє, високі процентні ставки за кредитами, наданими домашнім господарствам, а також за державними запозиченнями, виступають одним із визначальних факторів, що обмежують кредитування нефінансових корпорацій. У зв'язку з цим перерозподіл кредитних ресурсів може бути здійснено лише за умови обмеження доходності кредитування населення та державних запозичень.

Інформаційні джерела:

1. Кредити, надані нефінансовим корпораціям. URL : <https://bank.gov.ua/statistic/sector-financial>; Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності. URL : <http://ukrstat.gov.ua/>